

2012: A ROUSSEAU-ÉV

DÓCZI-VAMOS GABRIELLA

az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Karának
doktorandusz hallgatója
gab.vamos@gmail.com

Jean-Jacques Rousseau 1712-ben született Genf városában, ahol életének első éveit is leélte, ezért nem csoda, hogy születésének 300. évfordulóját rendezvények sorozatával ünnepelték Svájcban. De így tettek Franciaország-szerte is, valamint Németországban, az Egyesült Államokban, Dániában, sőt még közép- és dél-Amerikában is. Ezekről a 2012-es ünnepi évi eseményekről több weboldal is tájékoztatást ad. Jelen írás ezekre támaszkodva kíván ízelítőt adni.

A rendezvénysorozatot – a Rousseau Egyesület¹ (Rousseau Association) leírása szerint – Genf városa indította el 2012. január 19-én a genfi Rousseau-szigeten és ugyanezt tette Franciaország január 20-án a Rhône-Alpes régióban, Chambéryben. Ez a két ország egész évben tartó programsorozatot kínált az érdeklődőknek. Az egyik legkomplexebbet, Genf kulturális és sport osztálya szervezte, multidiszciplináris és nemzetközi ünnepsorozatként *Rousseau mindenkinek (2012 Rousseau for All / 2012 Rousseau pour tous)* címen. Ennek keretében zenei, színházi és filmművészeti rendezvények, kiállítások és konferenciák szórakoztatták a látogatókat. A legnagyobb érdeklődés minden bizonnyal a „*JJR (A genfi polgár)*” [„*JJR (Citizen of Geneva)*”] nevű opera világpremierjét kísérte, amit a genfi nagyszínházban mutattak be 2012. szeptember 9. és 24. között; a darabot *Philippe Fénelon* komponálta és *Robert Carsen* rendezte, a szövegét *Ian Burton* írta. Az opera világában maradván, e helyszín otthont adott a 2012 januárjában bemutatásra került két operának, *Giovanni Battista Pergolesi Az úrhatnám szolgáló (La Serva padrona)* című művének, és az ennek hatására *Jean-Jacques Rousseau* által megírt, a korában népszerű, ma már kevésbé ismert és játszott *A falusi jós (Le Devin du village)* című egyfelvonásos vígoperának. A másik, a *Tic-tac Rousseau* pedig, egy marionett bábkra írt opera, ami novemberben került a közönség elé négy alkalommal. Ez a darab könnyed és friss megközelítésből ábrázolja a genfi író; a hallgatóság szimbólumonkon és utcazenén keresztül érezheti meg a korabeli atmoszférát.

¹ A Rousseau Egyesület egy multinacionális és interdiszciplináris szervezet, amely tagjai között tudhat szakembereket a történelem, nyelvek, irodalom, filozófia, politológia és egyéb tudományterületekről szerte a világon, így például az Egyesült Államokból, Kanadából, Mexikóból, Európából és Japánból.

Az operától kissé ugyan eltávolodva, de a zenei világban folytatva, Genf ott-hont adott még a Lux Borea nevű norvég zenekar barokk zenei estjének is. A hallgatóság számára ingyenes zenei különlegesség egy nagyobb turné egyik állomása volt, ezért csak egy alkalommal adták elő a városban. A zenészek ízelítőt adtak abból a zenei világból, ami Rousseau-t is körülvehetette, s közben a filozófus zenével kapcsolatos feljegyzéseit olvasták fel.

Négy filmet mutattak be a Rousseau-i évben. Az egyik a genfi nyitónapon debütált, január 19-én *Rousseau tévedése (La faute à Rousseau)* címmel, ami Rousseau írásai által inspirált rövidfilmek sorozata. A négyperces rövidfilmek a legkülönfélébb stílust képviselik, a legváratlanabb fikciótól kezdve az animációig. Egy másik film címe talán egy szójátékra is épít, *Az orr a patakban (Le nez dans le ruisseau)*. A film arról szól, hogy Rousseau eszméi még mindig jelen vannak a kortárs társadalomban. A film levetítése előtt egy pár perces színházi előadás is bemutatásra került, ami Rousseau Genfből Confignon-ba menekülését mutatta be. Levetítésre került még az *Az én új Héloïse-om (Ma Nouvelle Héloïse)* című film, ami a *La Nouvelle Héloïse* filmadaptációja, valamint egy film Rousseau kevésbé ismert – és talán ki-mondható, hogy kevésbé elismert – zenész oldaláról.

Svájc egy másik városa, Neuchâtel is egész évben rendezvények sorozatával kínálta meg az érdeklődőket, de nem csak Rousseau születésének 300. évfordulójának megünneplésére épített, hanem Môtiers-ba érkezésének 250. évfordulójára is, hiszen 1762-től 1765-ig húzta meg magát itt az után, hogy Párizsban elítélték két munkája, a *Társadalmi szerződés* és az *Émile* miatt. Egy weboldalt Rousseau *chemins ouverts, 1712–2012 (Rousseau nyílt utak, 1712–2012)* is létrehozta a körülbelül 40 program bemutatására, népszerűsítésére. A programok között a többi helyszínhez hasonlóan találunk előadásokat, konferenciákat, felolvasásokat, zenei programokat, kiállításokat és egy nagyon érdekes programot is, egy vezetett túrát is, ami Rousseau életének különböző helyszínein vezet végig.

Franciaországban a Rhône-Alpes régióban is egész évben programok várták az érdeklődőket, színházi előadások, viták, koncertek, kiállítások. A lyoni Városi Könyvtárban (Bibliothèque municipale de Lyon) tárlatot szerveztek Rousseau Annecyben majd Chambéry-ben, nevezetesen Charmettes-ben töltött 14 évről. A kiállítás lehetőséget adott arra, hogy újra megismerjük az embert és az író, olyan ritkaságok bemutatásával, mint *A falusi jó*s című opera kézírata. A könyvtár számos koncertet, előadást, felolvasást, látogatást és botanikai műhelyt szervezett április és július között. Továbbá, Rousseau születésének napján, június 28-án, pikniket szerveznek különböző városokba, így például Bourg-en-Bresse-be, Miribel-be, Grignan-ba, Goncelin-be, Grenoble-ba, Aix-les-Bains-be, Thuyets-be és Brindas-ba. Ezekon a piknikeken amatőr és profi színészek olvastak fel részleteket Rousseau különböző műveiből, úgy mint a *Vallomások*, *Émile*, vagy az *Értekezés az emberek közötti egyenlőtlenség eredetéről és alapjairól*-ból.

A Francia Nemzeti Könyvtár [Bibliothèque nationale de France (BnF)] is tisztelettel adózik a termékeny munkásságú felvilágosult filozófus előtt. A február 9-én megrendezésre került „*Rousseau és a forradalom*” című szimpóziumot az azonos című kiállítás, követte, ami február 10. és április 6. között volt látogatható az Országgyűlés házában. A kivételes kéziratok gyűjteményét az Országgyűlés könyvtára és a Francia Nemzeti Könyvtár állította össze, a tárlatot a Carnavalet Múzeum, a Francia Intézet, a Jean-Jacques Rousseau Múzeuma és a Genfi Könyvtár egészítette ki. Az intézmények gyűjteményüket digitalizálták és a nagyközönség olyan különlegességeket nézhetett meg, mint egy egyedülálló kézirat, amit *Jean-Jacques Rousseau*, az autodidakta utazó írt és látott el jegyzetekkel.

Rousseau születésének 300. évfordulója a világ számos más városában is megmozdította a rajongókat. Párizsban több nemzetközi szimpóziumot is szerveztek: „*Rousseau és a forradalom*” („*Rousseau et la Révolution*”), „*Rousseau és a színház*” („*Rousseau et le spectacle*”), „*Rousseau zenei szótára és ennek európai fogadtatása*” („*Le Dictionnaire de musique de Rousseau et sa réception européenne*”), „*Rousseau, természet és kultúra. Irodalom és filozófia.*” („*Rousseau, nature et culture. Littérature et philosophie*”). Londonban a Londoni Egyetem (University College London – UCL) kiállítást szervezett „*Rousseau 300: természet, az egyén és az állam*” (*Rousseau 300: Nature, Self and State*) címmel. A kiállítást összehangolták egy nagyobb konferenciával, amely keretében *Rousseau* örökségének újraértékelését járták körül a szakemberek. Kulturális programként pedig *A falusi jóst* mutatták be. Európában még a koppenhágai Aarhus Egyetem (Aarhus University) pedagógiai tanszékének szervezését emeljük ki, amely „*Rousseau-t keresve*” (*Looking for Rousseau*) címmel szervezett szimpóziumot. Európa és Ázsia határán, Isztambulban is szimpóziumot szerveztek május elején „*Rousseau és Törökország*” („*Rousseau et la Turquie*”) címmel. Ez egy háromnyelvű rendezvény volt, aminek célközönsége az egyetemi polgárok voltak, a hallgatók, kutatók, egyéb egyetemi érdeklődők. A *Rousseau* által az oszmán-török birodalomról írt leírások bemutatásán kívül a rendezvény célja volt, hogy körüljárják a filozófiai, politikai és irodalmi hatást a modern és a korabeli Törökországban. Hasonlóan, Iasnaia Poliana-ban, *Tolsztoj* szülővárosában, Oroszországban is szerveztek egy nemzetközi szimpóziumot „*Lev Tolsztoj és Jean-Jacques Rousseau*” („*Léon Tolstoï et Jean-Jacques Rousseau*”) címmel. A körüljárt témák: *Lev Tolsztoj* ’rousseauizmusa’, *Tolsztoj* és *Rousseau* öröksége Oroszországban, *Tolsztoj* és *Rousseau* a természetről, *Tolsztoj* és *Rousseau* a színházról és a zenéről, *Tolsztoj* és *Rousseau* barátai és ellenségei, *Tolsztoj* ’rousseauizmusának’ orosz és külföldi kritikája, valamint *Rousseau* munkáinak oroszra fordításának története. Tovább távolodva *Rousseau* szülőhazájától Kínát kell megemlítenünk, ahol két helyen is megemlékeztek a filozófusról. Egyrészt Guangzhou-ban „*A franciák Rousseau-ja és a kínaiak Rousseau-ja. Rousseau a francia emlékezetben és a kínai emlékezetben*” („*Le Rousseau des Français et le Rousseau des Chinois. Rousseau dans la pensée française et la pensée chinoise*”).

A négynapos konferencia fókuszja a politikai filozófia, a szociológia, a filozófia és a vallás volt, a szervezést a Sun Yatsen Egyetem végezte, a francia és svájci konzulátusok és a Francia szövetség (Alliance Française) együttműködésében. A másik rendezvény Nankin-ban volt, a Nankin-i Egyetemen (Université de Nankin) „*Rousseau, a ma filozófusa címmel*”. Ez a nemzetközi szimpózium *Rousseau* születésének 300. évfordulóról való megemlékezésére szerveződött, több egyetem dolgozóinak együttműködésében, így a Nanjing-i Egyetem (Université de Nanjing), a párizsi Sorbonne (Université de Paris IV-Sorbonne), a Nankin-i Egyetem (Université de Nankin), a Diderot Egyetem modern és kortárs kínai tanulmányok tanszéke (Université Paris Diderot-Paris 7, Centre d'études sur la Chine moderne et contemporaine) és a Pekin-i Egyetem. További érdekesség, hogy mindeközben Indiában (Pune, Maharashtra) megrendezésre került az első indiai szeminárium „*Rousseau újrátogatása*” (*Revisiting Rousseau*) címmel. Az ülést a Pune-i Egyetem (University of Pune) szervezte a Francia szövetséggel és a svájci konzulátussal együttműködve. Az amerikai kontinensen sem hagyták figyelmen kívül a tricentenáriumot. New Yorkban „*Rousseau és a nagy gondolkodók*” („*Rousseau and the Great Thinkers*”) címmel rendeztek konferenciát, „*Hol van Jean-Jacques Rousseau helye a nyugati politikai tradícióban?*” tematikával. A konferencia a születésnap 300. évfordulója mellett az ünnepelt két munkájának, a *Társadalmi szerződés* és az *Émile* megírásának a 250. évfordulóját is ünnepelték. A konferencián nemzetközileg elismert tudósok vettek részt az Egyesült Államokból és Európából, és vitatták meg *Rousseau* hosszan tartó nagyságát és örökségét más nagy gondolkodókkal összevetve, úgy mint *Machiavelli*, *Montaigne*, *Moses Mendelssohn* vagy akár *Karl Marx*. *Rousseau* közép- és dél-Amerikában is népszerűsége tette szert. Mexikóvárosban is nemzetközi szimpóziumot szerveztek „*Rousseau dél-Amerikában: a Bourbon reformoktól a függetlenségi forradalomig*” („*Rousseau en Amérique latine: du réformisme Bourbon aux révolutions d'indépendance*”) címmel. A rendezvényt november végén tartották, a Történeti Kutatóintézet (Instituto de Investigaciones Históricas) rendezésében. Peruban, Limában pedig „*Rousseau aktualitása a 21. században*” (*La actualidad de Rousseau en el siglo XXI*) címmel rendezett szemináriumot az Universidad Nacional Mayor de San Marcos.

Látható, hogy a 2012-es Rousseau-i év gazdagon szervezett rendezvényekkel volt tele szerte a világon. *Rousseau* hosszan tartó hatása érezhetően jelen van Ázsiától Európán át az Egyesült Államokig. *François Jacob*, a *Rousseau* program genfi szervezője találóan mondja egy interjúban, hogy amikor *Rousseau* megírta az *Esszé a nyelvek eredetéről* című munkáját, leírta, hogy az embereket mennyire alakítja az a hely, ahova születtek, és annak a csoportnak a kultúrája, ami körülveszi őket miközben felnőnek. Ez a gondolat a mai globalizált szocializációs környezetben sem vesztette érvényét. Vajon mit írna, hogy vélekedne *Rousseau* a globalizációról? Vajon mit érezne akkor, amikor megtudná, hogy a világ mely sok pontján ünnepelték a születésének 300. évfordulóját? *Jacob* azt mondja, hogy nem véletlen, hogy

Rousseau gondolkodásának legjobb fordítói Brazíliából jönnek, hiszen a nyelvekhez és a természethez való viszonyuk közel áll a felvilágosodás filozófusához. Hatása messzenyúló, hiszen az Egyesült Államok alkotmányának számos elemét *Rousseau Társadalmi szerződés* című munkája inspirálta. Kimondható tehát, hogy a Svájcban született korabeli világpolgár több mint 300 évvel a halála után is rendkívüli hatással van a világ különböző pontjain élő emberekre. És ez talán össze is hozta őket egy évre azáltal, hogy mind ugyanarra figyeltek. Arra, hogy párbeszédet folytassanak arról, amit *Rousseau* képviselt, találkozzanak, legyenek együtt, gondolkodjanak együtt filozófiai, szociológiai, pedagógiai, vallási és politikai kérdésekről, és beszéljessenek irodalomról, színházról, zenéről.

Irodalom

- Adamo, G. (2012): Geneva to blow out 300 candles to Rousseau – interjú François Jacobbal, a Rousseau program genfi szervezőjével. Swissinfo:
http://www.swissinfo.ch/eng/culture/Geneva_to_blow_out_300_candles_to_Rousseau.html?cid=31976674, swissinfo.ch Jan 20, 2012 – 14:26 Letöltés ideje: 2013. február 10.
- Francia Nemzeti Könyvtár [Bibliothèque nationale de France (BnF)]:
http://www.bnf.fr/en/collections_and_services/educ_eng/s.education_books_journals.html
Letöltés ideje: 2013. február 22.
- Genf város weboldala: – 2012 Rousseau pour tous (2012 Rousseau mindenkinek) rendezvénysorozatra készített online felület: <http://www.ville-ge.ch/culture/rousseau/> Letöltés ideje: 2013. január 25.
- Le Figaro: <http://www.lefigaro.fr/culture/2012/06/28/03004-20120628ARTFIG00456-jean-jacques-rousseau-fete-ses-300-ans.php> Letöltés ideje: 2013. február 10.
- Le Temps: http://www.letemps.ch/dossiers/dossiers_2012/2012_rousseau
- Rhône-Alpes régió weboldala: <http://www.rhonealpes.fr/622-rousseau-2012.htm>
- Rousseau chemins ouverts: <http://www.rousseau300.ch/> Letöltés ideje: 2013. február 22.
- Rousseau Egyesület / Rousseau Association:
<http://rousseauassociation.ish-lyon.cnrs.fr/conferences/otherConferences.htm> Letöltés ideje: 2013. február 22.